

Berilo Jugoslovanskega odbora iz Italije

BOZZOVICCI

POŠILJA: IVAN UČENIKOV - KAIRO RUE MANSHAET EL MAHRANI ŠT. 5

Leto: 4.

Št. 93

1. januarja 1944.

1944

Zopet je leto grozot, trpljenja, krvi, grobov in razdejanj za nami. Za našo slovensko domovino je bilo preteklo leto najhujše, gotovo hujše tudi od tistega, kar so prestali ostali kraji naše Jugoslavije. Na tisoče in deset tisoče novih grobov je odprlo preteklo leto; na sto in sto slovenskih vasi, trgov in mest so v tem trpljenja polnem letu razdejale fašistovske in nacistične horde. Na deset tisoče naših ljudi je bilo izgnanih, ostale pa žanjejo in kose lakota, zima, boleznin in vse ostale nadloge...

Slovenska domovina pa je v preteklem letu preživljala tudi slavne dni. V nobenem delu Jugoslavije ni bilo relativno toliko borb in toliko izgub za sovražnika, kakor na slovenski zemlji. Ves narod se je strnil in povezal v jekleni blok odpora in trda slovenska pest je krepko udarjala po laških in prusijaških pritepenih. Od Krna do Kobarida, od Soče in Brd, preko Trnovskega gozda, Vipave in Krasa; po bovških, cerkljanskih in tolminskih hribih, po Idrijski kotlini; po Nanosu in Pivki, po Snežniku, Brkinih in Reški dolini so udarjale slovenske brigade Osvobodilne vojske - zmagovite in neporažene.

Tam po Pohorju, po Slovenskih gorah, po Halozah in po dolenskem gričevju, po Gorjancih in kočevskih gozdovih, po Krimu in Polhograjskih Dolomitih, po Poljanski in Sorški dolini, v Blejskem kotu, po Karavankah in Kamniških planinah, po vsej Notranjski in Ljubljanski okolici so branili čast slovenskega in jugoslovanskega imena - slovenski uporniki.

S krvjo in solzami, s slavo in junaštvom je opisan list slovenske zgodovine leta 1943.

Ves slovenski narod se je povezal z vezmi vzajemnosti, medsebojne ljubezni in trdne odločnosti. Od kmečkih puntov dalje ni bilo med nami takih solidnih spon, kakršne je skovalo skupno trpljenje

in kakršne je prekalila borba na življenje in smrt; borba za golo življenje naroda slovenskega. Nemci in Lahi so prepričevalno dokazali, kakšno usodo so namenili najzahodnejši veji slovanstva v Srednji Evropi. Dokazali so, kaj nameravajo z branilci jadranskega mostišča in z mrtvo stražo slovanstva na zahodu. Narodu je ostala odprta ena sama pot: življenje, življenje za vsako ceno. Življenje kakršno koli, vendarle življenje. Vsaka druga pot je vodila v smrt na vekomaj...

Najvišji vrhovi našega naroda so razumeli zapovedi časa in z malimi izjemami nastopili krvavo pot trpljenja, ki vodi k osvobojenju. Slovenski narod je našel v velikih časih - velike ljudi. Našel jih je povsod, tako med najvišjimi izobraženci, kakor med kmetskim in delovnim ljudstvom. Čist in pošten, čeravno strahovito decimiran, se je naš narod povzpел na Golgoto, s katere se vije zastava svobode in rešitve. To je dejstvo in samo to je današnji cilj slovenskega naroda. Ko bo ta cilj dosežen, si bo naš narod izbiral - po svobodni volji - tisto obliko svojega življenja, ki mu bo zajamčila obstoj. To pa je šele drugo poglavje njegove bodočnosti. O tem poglavju junaki in borci danes nimajo časa razpravljati, razmišljati in se pripraviti, ker trdno vedo, da je potrebna najprej štal'ca, potem šele krav'ca.

Tudi izven domovine so Slovenci razumeli sedanjno veliko dobo. Tudi njim je v srcu in na jeziku ena sama beseda: domovina. Slovenci vemo, da ta domovina ne more biti pogojna. Domovina je samo ena, ona je naše zdravje, naša moč in naša bodočnost. Posebno velja to za nas Primorce, ki smo brez domovine živeli polni dve desetletji. Zato smo tudi vsi kot en mož odločeni, da se vrnemo v domovino brezpogojno, pa naj bo ona bogata ali uboga, taka ali drugačna. Slovenski sin in slovenska hči ne vprašujeta, kakšna je domača hiša. Ni ju sram vrniti se domov, če je to mala, napol raztrgana kočarska bajtica ali pa trdno zidana hiša. Nič ne sprašujeta, kje bosta spala in kaj bosta jedla. Ni jima mari, če oče godrnja in če ju mati zmerja. Domov hočeta, domov, pa naj bo dom kakršen koli. Dom je najslajša beseda vsakega človeka, ki ga tujina ni izkoreninila. Slovencev pa izkoreniniti ne more.

Trdno smo prepričani, da nas bo leto 1944 pripeljalo domov, zato so danes edine naše medsebojne čestitke k novemu letu: Nasvidenje v osvobojeni domovini!

99 314/2962

ADVICE TO THE SLOVENES

BY

KENNETH MATTHEWS

Whatever shortages there may be in the world, there is never a shortage of good advice. Advice is cheap; it is easily stored and transported; if it deteriorates through being kept too long, it can be quickly replaced from new stocks. I have therefore no hesitation in offering all Slovenes everywhere my warmest greetings for the New Year and the following good advice.

1. To like the English. The English are a small nation, waging a continual struggle for existence in their own islands against the Scots, the Welsh and the Irish. They need all the friends they can get.

2. To bring back into use the Chair on Gospa Sveta Field. The ceremony of installation could be brought up to date. A German inhabitant of Koroška (if there are any left after the war) could read out a brief account of German overlordship in Slovenia since the year 880, when the first German Duke was installed in the Chair; he would then surrender the Chair to the rightful Slave ruler. The ceremony should be made as picturesque as the old one; and nobody would go to Oberammergau any more.

3. To invite Marshal Stalin to visit Ljubljana. It is quite regular for a ruler of Russia to visit Ljubljana after a great European war; and Marshal Stalin could be reminded of this. It might be a good idea to invite Mr. Churchill at the same time, as it takes more than one person to make a Congress.

4. To rebuild the ruined villages of Slovenia, not in greater beauty than before (which would be impossible), but with running water and electricity.

This will not only make the place comfortable; it will put Slovenia ahead of England at one bound, and will also win the respect of our great American allies.

5. To train plenty of skilled workers. Nevermind the priests, the lawyers, the professors and newspaper editors, who grow in Slovenia like wild strawberries. The strength of a modern people is measured in skilled workers, which means men who know how to make and mend precision instruments and internal combustion engines.

6. To decide once for all what is, and what is not, Slovene, so that foreigners can start learning the language. Where there are three Slovenes there is a "pevski zbor"; where there are only two, there is a quarrel about Slovene grammar.

7. To marry Slovene girls. Otherwise, other nations will marry them, knowing that they are the best and most beautiful in the world. Prešeren who wrote: "Ni take je mladenke, kot naše je krvi dekle" should have been tried by court-martial for betraying a national secret.

8. To play tennis and football. These will be the chief causes of international incidents after the war (we hope); and Slovenes might as well be ready to play their part in them.

9. To abolish all possible customs restrictions at Trst, so that there may be one port in the world where passengers actually enjoy disembarking. But perhaps this is too much to hope for.

President Wilson's programme had fourteen points; the Atlantic Charter had eight. As you see, this falls somewhere in between.

NOVOLETNA POSLANICA SLOVENCEM

KENNETH MATTHEWS

Naj bo na svetu že kakršno koli pomanjkanje, dobrih nasvetov ne zmanjka nikoli. Nasvet je poceni: lahko ga spraviš, lahko prevažáš; če ga predolgo hraniš, se pokvari, ni pa težko zamenjati ga za novega. Zato mi ni prav nič težko z najiskrenejšimi novoletnimi voščili Slovencem - priložiti še dober nasvet.

1. Radi imejte Angleže. Angleži so majhen narod, ki so stalno v borbi za obstanek na svojem otočju proti Škotom, Valšem in Ircem. Potrebujejo prijateljev, od koder koli bi prišli.

2. Obnovite tradicijo Gosposvetskega polja. Ustoličenje bi lahko modernizirali. Nemški Korošci (če jih bo še kaj ostalo) naj ob tej priliki prebirajo dokumente o nemškem gospodovanju po slovenski zemlji od leta 880 dalje, ko je bil prvi nemški vojvoda ustoličen. Ob tej priliki bo ta vojvoda lahko prepustil svoj prestol pravemu slovanskemu vlada-

rju. Slovesnost bi morala biti ravno tako slikovita, kakor patrijarhalna, ker bi potem najbrže nihče več ne romal v Oberammergau.

3. Povabite maršala Staljina na obisk v Ljubljano. Razumljivo je za vladarja Rusije, da si po veliki evropski vojni ogleda Ljubljano; dobro bi bilo spomniti ga na to. Pametno pa bi bilo, da z njim povabite tudi g. Churchilla, ker en sam človek vendar ne more biti na kongresu.

4. Pozidajte porušene vasi v Sloveniji - ali ne lepše, kakor so bile poprej - saj to je nemogoče! Ne pozabite pa na tekočo vodo in elektriko! To ne bo samo povečalo udobnosti, pač pa bo postavilo Slovenijo pred Anglijo, in s tem si boste pridobili spoštovanje naših velikih ameriških zaveznikov.

5. Izučite zadosti spretnih delavcev. Pustite v nemar duhovnike, odvetnike, profesorje in urednike,

(Konec na 4.str.)

Nauki Harjkova

Mnogi vojaški strokovnjaki sodijo, da je sedanji ofenzivni vdor rdeče armade proti Vitebsku predigra splošne velike zavezniške ofenzive iz vzhoda, juga in zapada, kakor so to napovedali v Teheranu. Ta ogromni medsebojno povezani pritisk zavezniških armad naj bi pomenil splošni naskok na evropsko trdnjavo in uničenje Nemčije. Velika zavezniška zračna ofenziva proti Berlinu, Bremenu, Frankfurtu, Innsbrucku in Augsburgu ima - po teh poročilih - namen, da podpre rusko napredovanje in razmehča Hitlerjevo evropsko trdnjavo. Napad 3000 zavezniških letal na zapadno francosko obalo, ki je trajal nepretrgoma noč in dan skozi sedem dni, sam po sebi potrjuje, da se z velikimi koraki bliža odločilna ura. Imenovanje generala Eisenhowerja in še šestih drugih poveljnikov kaže, da bodo že naslednji tedni v novem letu prinesli velika iznenadenja.

Vsi ti znaki niso več zgolj živčna vojna. Vsi ti podvigi pomenijo točno izvajanje skrbno pripravljenih načrtov, da bi se sovražniku povzročile čim večje škode in čim večje zmešnjave.

Vsi zavezniški narodi so danes trdno odločeni, da enkrat za vselej korenito obračunajo s Prusijaki. Ta njihova odločitev je danes mnogo večja, kakor pa je bila v zadnji vojni. Pri tem večkrat pozabljamo, da so bili v zadnji vojni nemški zločini v vsem podobni današnjim zločinom. Tudi takrat so Viljemovske horde morale civilno prebivalstvo po Srbiji, Belgiji, Franciji, po Poljskem, po Ukrajini in, Beli Rusiji. Tudi takrat so prusijaški Kanibali morili otroke, streljali v množicah nedolžne talce in preseljevali celotno prebivalstvo zasedene Francije v nemške tovarne. Kakor danes, tako so tudi takrat zavezniški pravniki zahtevali izročitev in kaznovanje prusijaških morilcev.

V versajski mirovni pogodbi so naštetih štirje člani določil (227 do 230), po katerih bi morala premagana Nemčija izročiti glavne krivce vojne zavezniškom. Vendar po podpisu miru niso zavezniki napravili nobenega posebnega navora, da bi Nemce prisilili k izvršitvi teh določil. V pogodbi so obdolžili samega Viljema Hohenzollerskega, zadnjega nemškega cesarja, največjih zločinov proti človeški moralni in svetosti pisanih pogodb. Takrat so predlagali, da je potrebno ustanoviti posebno sodišče za sojenje vojnih zločincev. Nemška vlada se je obvezala, da bo sodišču dostavila vse dokumente in potrebna dokazila za ugotovitev inkriminiranih dejanj in za določitev njihove krivde.

Zakaj so ostala vsa ta določila mrtva pisana beseda? Ko so zavezniki zahtevali od nizozemske vlade, da jim izroči cesarja, ki je iz Berlina pobegnil na Holandsko, je nizozemska vlada odgovorila, da ni nobenega zakona, ki bi mogel ugotoviti njegovo krivdo, pa ga zato tudi ne morejo izročiti. Ta odgovor je bil pravno upravičen. S tem pa je tudi stvar zaspala in nihče se ni več pobrigal, da bi bilo pravici zadoščeno. Iz zadnje vojne je pravica sploh odšla kot odstavljena natakara. Slovenci to najboljše vemo.

To so bili tudi glavni vzroki, da je Moskovska konferenca treh zunanjih ministrov določila novo proceduro za kaznovanje vojnih zločincev. Sedaj bodo ti zločinci kaznovani po veljavnih zakonih dežele, kjer so bili izvršeni. Prvi vzgled v tej vojni so dali Rusi, ki so pred kratkim sodili prve tri nemške zločince v Harjkovu. S tem so Rusi dokazali, da njihove besede niso gole fraze, pač pa moška dejanja. Rusko javno mnenje je že večkrat zahtevalo, da Velika Britanija postavi pred sodišče prusijaškega vojnega zločinca štev.2, Rudolfa Hessa. Do sedaj se to še ni zgodilo in človek, ki ima toliko človeških življenj na svoji vesti, je še vedno samo vojni ujetnik.

Poleg Sovjetske Rusije so vse vlade, katerih ozemlje je zasedeno po prusijaški soldateski, pripravile sezname vojnih krivcev in dokazila njihovih zločinov. Pravijo, da so zavezniki odločeni odkloniti vsako premirje z Nemčijo, če se zločinci tudi ne izroče pravici. Nekaj podobnega smo slišali tudi o premirju z Italijo. Nič pa ne vemo o tem, da bi bili vsaj nekateri izmed glavnih laških razbojnikov že postavljeni pred sodišče. Nasprotno vemo, da so še pred kratkim sedeli v Badoglievi vladi ljudje, ki so od temena pa do pete omadeževani z nedolžno jugoslovansko krvjo. Vsekakor je čudno, da so jugoslovanskega in grškega zastopnika v Komisiji za laške zadeve odložili za poznejši čas. Učinkovitost sodbe in obsodbe pa ima svojo polno veljavo le, če se izvrši nemudoma in brez odlašanja. Vsako kakršno koli barantanje z zločinci ne more v nobenem slučaju utrditi duha odpornosti med zasužnjnimi narodi.

Dokazi izvršenih zločinov in izpovedi treh prusijaških zločincev v Harjkovu so do samega mozga pretresli zavest zavezniških narodov. Te izpovedi so vse drugače odjeknile v svetu, kakor pa poročila o množestvenih umorih kjer koli v Evropi, kajti ta poročila sprejema spokojna javnost v Ameriki in drugod - po veliki krivici - seveda ravnodušno in jih smatra kot plodove več ali manj bujne fantazije. Izpovedi samih zločincev pa so bile tako cinične, tako pervérzne in tako krvoločne, da so kar avtomatično potrdile vse tiste pretresujoče glasove, ki so v zadnjih dveh letih in pol prihajali iz Jugoslavije, iz Poljske, iz Francije in od drugod. Rusi so ponižanim in razžaljenim evropskim zasužnjnim narodom s sodbo v Harjkovu dali neprecenljivo zadoščenje in utrdili med temi narodi vero v pravico in v boljše povojno življenje.

Še so na svetu ljudje, ki niso mogli verjeti, da so Hitler in Himmler, Mussolini in Farinacci vampirji človeške družbe, ki so pokončali na milijone in milijone nedolžnih ljudi v zasedeni Evropi. Harjkov je sedaj nudil otopljive dokaze in neverni Tomaži so izginili iz vrst zavezniških narodov.

S svojim vzgledom pa so Rusi zavezniški stvari napravili še drugo uslugo. Naivni nevtalci so se sedaj končno veljavno prepričali, kako izgleda dejansko novi Hitlerjev svet. Preorijentacija teh nevt-

rakev že kaže svoje sadove. General Franco je razpustil svoje falangiste, ki so se tako prijateljsko bratili z laškimi fašisti. Na Portugalskem so se simpatije za prusijaške rokomavhe hudo ohladile. Na

Švedskem je vse javno mnenje proti Hitlerju in Turčija je najbrže že splavala v zavezniške vode.

F.Lodur

BITKA ZA JUGOSLAVIJO

Imenovanje generala Sir Mattlanda Wilsona za vrhovnega poveljnika Sredozemlja omejuje italijansko fronto - ki je prepuščena poveljstvu generala Sir Harolda Alexandra - na preprost odsek južnega evropskega bojišča. Vsi komentatorji soglašajo, da je na tapetu važen razvoj z novimi podvigi v Sredozemlju. Izgleda, da so Nemci zaslutili nevarnost. Z vso naglico jačajo svoje posadke na Balkanu in predvsem v Jugoslaviji.

V nedeljo objavljeno vojno poročilo generalnega štaba Osvobodilne vojske navaja nemške divizije, ki so neposredno udeležene v operacijah v Jugoslaviji. Samo v Bosni, Hercegovini, Dalmaciji in Banatu jih poročilo našteje 30, od teh je 12 v akciji. *

Med njimi je nekaj najsolidnejših divizij nemške armade. Mnogo je alpskih divizij, posebno izvežbanih in opremljenih za težavno balkansko ozemlje. Jugoslovansko vojno poročilo omenja 14 divizij, ki bi jih lahko imenovali "čistilna armada jugoslovanskih gora". Te divizije so: divizija S.S. "Prince Evgen," 1., 114., 118., 197., 270., 271., 373., 264., 6. in 369. Zadnji dve sta motorizirani. Nadalje sta na terenu še dve konjeniški diviziji in ena moravska.

To je ogromna armada, skoraj tako močna kakor armada, ki operira v Italiji proti zaveznikom in ki so jo v zadnjih dneh še pojačali s 5 novimi divizijami iz Grčije in Albanije.

Na drugi strani Jadrana je potemtakem odprta resnična fronta, ki resno ogroža ozadje Bolgarije, Madjarske in Romunije, ki ga Hitler ne misli prepustiti volji zaveznikov. Zato je poslal najboljše divizije na Balkan, čeprav jih drugod tako krvavo potrebuje.

Vsa ta dejstva privlačujejo zavezniško vrhovno poveljstvo na čim učinkovitejšo izrabo nastale situacije. Že sedaj dovoljuje zimski čas nekatere operacije v jugoslovanskih gorah; še vse drugačne možnosti se bodo pokazale v prihodnjih mesecih, ko bo zavezniško napredovanje v Italiji povečalo zavezniško fasado na Jadranu.

Vsakodnevna vojna poročila o bitki v Jugoslaviji kažejo, da se sovražnik čuti ograženega na vseh prometnih žilah. Te žile so relativno maloštevilne in so zato izredno pomembne. To so predvsem doline Save, Donave in Drine. Po prvih dveh se steka romunski petrolej v Nemčijo, v nasprotni smeri pa živila za nemške divizije na Balkanu in po grškem otočju. To so glavne železniške proge Budimpešta-Beograd-Niš-Solun in Zagreb-Sarajevo-Dalmacija. Jugoslovanski domoljubi vodijo gerilsko vojno tako v severni Bosni in na Hrvaškem, kakor v Dalmaciji, Srbiji, Sloveniji in Črni gori.

Samo v mesecih novembru in decembru so uporniki na edini železniški progi, ki veže Zagreb s Hrvaškim Primorjem razdejali 13 tovornih vlakov,

12 lokomotiv, 42 vagonov in 2 mosta ter razrušili 1400 metrov železniškega tira, tako da je bil promet na progi ustavljen 18 dni. Železniška proga Zagreb-Beograd je od 13. decembra dalje popolnoma pretrgana. Tako tudi železniška proga Zagreb-Karlovac.

Niti oklopni vlaki ki se jih poslužujejo Nemci, niti tankovske patrolje po cestah, ki naj bi podpirale lahko nemško pehoto, ne morejo očistiti mest in zadušiti upora.

Vojna v Jugoslaviji je posebne vrste. Njen namen je motiti sovražnikove komunikacije in povzročiti mu čim večjo škodo na ljudeh in materijalu. Ta vojna nima namena, da bi končno javno osvobodila določena ozemlja. Zato je potek fronte vsak dan drugačen.

Ne smemo pa misliti, da bo na tem, tako važnem odseku ostalo tudi v nadalje še vse pri starem. Prišel bo trenotek, ko se bo treba odločiti za popolno osvobojenje Balkana. Jugoslovanska armada si je nadela ime Jugoslovanske osvobodilne vojske. V 1. 1944 bo gotovo napravila s pomočjo zaveznikov vse, da bo tega imena tudi vredna.

G.Dardaud

NOVOLETNA POSLANICA SLOVENCEM

(Nadaljevanje z 2.str.)

ki rastejo po Sloveniji kakor gobe po dežju. Moč modernega naroda se meri po spretnostih delavcev, to je ljudi, ki znajo napraviti in popravljati precizne inštrumente in drobno bencinskih motorjev. 6. Določite enkrat za vselej, kaj je in kaj ni slovensko, zato da bi se tujci lahko pričeli učiti vašega jezika. Kjer so trije Slovenci, tam je pevski zbor, kjer pa sta samo dva, se pripravata o slovenski slovnici.

7. Ženite se s slovenskimi dekleti. Drugače vam jih bodo drugi narodi pobrali, ker vedo, da so najboljša in najlepša na svetu. Prešeren, ki je napisal: "da ni take je mladenke, kot naše je krvi deklet", bi moral pred preki sod, zato ker je izdal narodno tajnost.

8. Igrajte tenis in nogomet. Samo tu se bodo lahko uveljavljali vzroki mednarodnih zapletljajev po končani vojni (vsaj tako upamo); v teh pa bi Slovenci ne smeli zaostajati.

9. Odpravite v Trstu vse mogoče carinske dajatve, tako da bi imeli vsaj eno luko na svetu, kjer bi se potniki z užitkom izkrcali. Mogoče pa so ti upi vendarle pretirani.

Spomenica prezidenta Wilsona je imela 14 točk, Atlantska poslanica jih ima 8. Kakor vidite je tale nekje med obema.

KAKO BO PLAČEVALA NEMČIJA

Moskovski list "Vojna in delavski sloj" prinaša pod gornjim naslovom članek Evgenija Varge, ki je strokovnjak za reparacijska vprašanja Sovjetske Rusije. Članek je poučljiv in ga zato prinašamo v izviru.

Vojna je dosegla odločilno fazo. Vprašanja povojne obnove čedalje bolj zanimajo gospodarske kroge v Združenih ameriških državah in v Veliki Britaniji. Najresnejši problem povojne dobe predstavljajo reparacije, ki jih bodo dolgovali napadalci za vse ogromne škode, ki so jih storili. Pri obravnavi tega vprašanja ne smemo izgubljati iz vidika izkušenj iz zadnje svetovne vojne.

Sedanji položaj je vsekakor različen v mnogih pogledih. Materielne škode, ki so jih povzročili Nemci in njihovi podrepaniki v teku sedanje vojne, ki seveda še ni končana, so mnogo, mnogo večje od onih, ki so jih zavezniki utrpeli v teku zadnje vojne.

Predvsem so razdejanja sedanje vojne teritorialno mnogo obsežnejša. V zadnji vojni so razdejanja nastala v prvi vrsti zaradi čisto vojaških podvigov. V sedanji vojni pa so Prusijaki pri vsakem umiku razirali vse, kar je predstavljalo kakršno koli vrednost za nasprotnika. K temu je treba dodati še nacistična ropanja v Jugoslaviji, Poljski, Franciji, Grčiji, Češkoslovaški, Belgiji, Norveški in drugod.

V zadnji svetovni vojni so cenili škodo, ki so jo prizadejali Nemci na 14 milijard zlatih rubljev. Škode v sedanji vojni pa so že do sedaj prekoračile vsoto 200 milijard zlatih rubljev. K temu pa bi bilo potrebno dodati še razdejanja v Veliki Britaniji, ki so jih povzročili nemški letalci in velike izgube zavezniškega ladjevja.

STROŠKI OKUPACIJE

Samostojno od reparacij, ki izvirajo iz vojno operacijskih potreb in letalskih napadov, so od Nemcev zasedene države upravičene zahtevati reparacije tudi za vse druge izgube, ki izvirajo zaradi zasedbe. To so stroški same okupacije in rekvizicij vojnega materiala kakor tudi vsega drugega blaga. Te izgube povečajo celotni iznos za novih 50 milijard rubljev v zlatu. Z izgubo ladjevja, s škodo od zračnih napadov in z drugimi materialnimi izgubami dobimo znesek kakih 300 do 400 milijard zlatih rubljev.

V zadnji vojni so Angleži ultimativno zahtevali od Nemcev plačilo vojnih dolgov v znesku 132 milijard zlatih mark. Dve petini te vsote sta bili ocenjeni na račun materialnih izgub. Tri ostale petine so ocenjevale osebne izgube, predvsem invalidnine in rentnine za vojne udeležence.

Sedanja vojna odvarja v reparacijskem računu novo postavko: ogromne škode, ki jih je prestalo civilno prebivalstvo zasedenega ozemlja, ki so ga deportirali na prisilna dela v Nemčijo ali ga mobilizirali za dela v njihovi lastni zemlji. Ta nova in važna postavka ocenjuje škode Nemčije in njenih podrepanikov na 800 do 1000 milijard zlatih rubljev.

Zaradi tega je potrebno z največjo pažnjo proučiti tudi ta problem, da bi se izognili zmotam in progreskam v dobi po končani prvi svetovni vojni.

Nemci in njihovi podrepaniki bodo plačevali reparacije iz treh izvorov: 1. Iz imetij, ki jih imajo napadalci v tujini; 2. Iz lastnih sredstev; 3. Iz javnih dajatev, ki jih bo moralo plačevati prebivalstvo teh dežel po končani vojni.

Ko je Nemčija pričela s sedanjo vojno, je njena, industrija razpolagala z velikimi kapitali v tujini. To so bile deloma kratkoročne investicije v obliki bančnih računov, deloma pa dolgoročne v obliki trgovskih in industrijskih udeležb s pomočjo delnic ali obligacij. Skupna vsota teh investicij se ceni na približno pet milijard mark. Od vseh nemških zaveznikov je samo še Italija imela nekaj investicij v tujini.

Sam nemški rajh ne bi mogel iz lastnih sredstev prispevati kdovekaj. Pred prvo svetovno vojno so cenili nemško narodno premoženje na okrog 150 milijard zlatih rubljev. Pred sedanjo vojno so nemški gospodarstveniki ocenjevali nemško narodno premoženje na 200 do 225 milijard zlatih rubljev.

Skupna narodna premoženja nemških podrepanikov: Italije, Finske, Madjarske, Romunske in Bolgarske ne presegajo 120 do 150 milijard zlatih rubljev pred vojno. Narodno premoženje sestavljajo v prvi vrsti zemlja, poslopja, železniška omrežja, ceste in pristaniške naprave. To narodno premoženje je bilo vsekakor zmanjšano zaradi vojnih dogodkov.

OD KJE VZETI DENAR ?

Po končani vojni bo nemško narodno premoženje znatno manjše. Na drugi strani ni mogoče tega narnodnega premoženja še zmanjšati za plačilo reparacij, ker bi se na ta način onemogočilo plačevanje javnih dajatev za račun reparacij v daljši povojni dobi. Z drugo besedo se to pravi, da ni mogoče zmanjšati občutljivo nemškega narodnega premoženja in istočasno zahtevati redna plačila reparacij, ki se bodo raztegnila na redne doprinose nekaj desetletij. Dolžniku ne moreš vzeti hiše in obenem zahtevati, da ti odplačuje svoj dolg, če njegovi dohodki izhajajo iz te hiše. Ali mu vzameš hišo in je s tem račun poravnán, ali pa pustiš hišo in ga prisiliš, da ti vsako leto odrajta določeni znesek. Izkušnje iz zadnje vojne so to v polnem potrdile.

V tej dobi so zavezniki na račun reparacij odtegnili nemškemu narodnemu premoženju komaj 10% vseh zahtevanih reparacij. Zaradi velikih razdejanj v teku te vojne v Nemčiji sami, bo ta odstotek še manjši. To pomeni, da bo morala biti glavni vir reparacij tekoča proizvodnja Nemčije in njenih podrepanikov.

Nemška plačila po zadnji vojni so se izkazala kaj hitro kot čista utvara. Zavezniki sami so jo še povečali, ko so s takozvanim Dawes-ovim načrtom dobavljali Nemčiji kapitala za "poživljanje" njene proizvodnje. Ta zavezniški finančni izum je sprevrgel vso zamotanost reparacijskega vprašanja.

Zaradi tega tako enostavnega vzroka je popolnoma nemogoče avtomatično oceniti vse škode, povzročene zaveznikom, kakor so to storili po prvi svetovni vojni, in potem razdeljevali reparacije v neposrednem razmerju z izgubami. Pravica in praktični postopek zahtevata nove rešitve:

NA PRVEM MESTU: MATERIJALNA ŠKODA

1. Predvsem je treba poravnati materialne škode. Šele nato se lahko uredi osebne škode (povračila za prisilno delo, invalidnine itd.)

2. Postopna odplačila je treba razdeliti med posamezne zaveznike ne po točnem obsegu njihove škode, pač pa v razmerju njihovega narodnega premoženja. Upravičenost take procedure sledi iz naslednjega:

Gotove zavezniške države, kakor n.p.r. Poljska, Jugoslavija, Grčija in Norveška so pretrpele take materialne škode, da je potrebna takojšnja pomoč za obnovitev njihovega gospodarstva po vojni. Pravično je in celo neodložljivo, da se reparacije najprej zagotove tistim deželam, ki so največ pretrpele in to v razmerju njihovega skupnega narodnega premoženja. Samo po sebi je umevno, da spada v to kategorijo Sovjetska Rusija, ki je gotovo pretrpela največja razdejanja v splošnem in mogoče tudi relativno. Nasprotno so škode, ki sta jih pretrpeli Amerika in Velika Britanija na ladjevju in zaradi letalskih napadov v razmerju z njihovim skupnim narodnim premoženjem, razmeroma majhne. Obe državi bi lahko ustalili svoja mirovna gospodarstva in izlečili prizadete rane v tej vojni z lastnimi naporji, tudi če ne bi dobili takoj materialnih reparacij od sovražnika. Nasprotno, gotovo število evropskih držav vključno s Sovjetsko Rusijo potrebuje takojšnjo pomoč in je zato prioriteta za te države upravičena in razumljiva.

Glede reparacij v splošnem mislimo, da je potrebno vključiti med plačnike ne samo Nemčijo, kakor se je to zgodilo po zadnji svetovni vojni, pač pa tudi Italijo, Romunijo, Madjarsko, Finsko in Bolgarijo. Pokrajine, ki jih je sovražnik zasedel bodo nujno potrebovale vsakovrstne dobrine: stroje, orodje, industrijske naprave, motorje, vagone, avtomobile in ladjeve. Nujno bodo potrebovale tudi živino, semena in druge poljske pridelke, pa tudi premog, kovine itd. . .

Reparacije, ki jih bodo napadalci dolgovali Veliki Britaniji in Združenim ameriškim državam, tem državam niso potrebne v obliki plačil v blagu, da bi se obnovilo njihovo gospodarstvo, zato se te reparacije lahko poravnajo s transferom sovražnikovih investicij v tujini.

PLAČILA V BLAGU

Tretja točka obsega reparacije, ki jih bodo morali sovražniki odplačevati v povojnih letih s sredstvi lastne proizvodnje. Ne gre tu za kaznovanje ljudstev v mejah sovražnih držav, pač pa gre tu za golo pravico. Nepravično bi bilo, da bi narodi, katerih armade so razdejale Evropo, kakor še nikdo v zgodovini, lahko uživali po vojni boljše življenje, kakor pa njihove žrtve.

Koliko Nemčija lahko plača v blagu je razvidno iz same Hitlerjeve izjave ob pričetku sovražnosti: v letih 1933-39 je Nemčija uporabila 90 milijard mark za oborožitev. To se pravi povprečno po 15 milijard na leto. Edini učinkoviti način plačevanja, ki se je izkazal že po prvi svetovni vojni, so plačila v blagu. Poleg tega bi bilo zelo pravično in tudi praktično uporabljati za plačila nemško delovno silo po vojni. Hitler se je sam hvalil, da je 7 milijonov brezposelnih vtaknil v nemško oboroževalno industrijo. Po

vojni teh sedem milijonov lahko razdelimo po Evropi v koncentracijska taborišča z uporabo veljavnih nemških zakonov o postopanju s tujimi delavci, ki bodo lahko v mnogem pomagali za obnovitev Evrope. To velja tudi za Madjare, Fince, Romune, Italijane in Bolgare.

DRIGENTI DRUGE FRONTE

Druga fronta zori. Dolgo so jo mleli in kisali, končno je menda vendarle tu. Upravičeno in neupravičeno smo godrnjali skoro dve leti, demonstrirali in se prerekli kdaj, kje in kako bo udarilo. Izgleda pa, da se je približala toliko pričakovana, toliko krat napovedana in od Nemcev toliko zasmehovana ura druge fronte.

Povedali smo že, da je bil za vrhovnega zavezniškega poveljnika za naskok na evropsko trdnjavo imenovan general Eisenhower. Njegov prvi adjutant je Air Marshall Tedder in njegov pomočnik pa general Montgomery. Ti trije generali imajo na nizozemski, belgijski in francoski obali nasproti maršala Rommela in generala Rundstedta. Prvi je že pokazal v Afriki, da ima dobre noge. Upamo, da je v dobri kondiciji za tek na daljave tudi še sedaj. V Italiji si stojita nasproti na naši strani general Alexander, na prusijaški pa maršal Kesselring.

Za Sredozemlje je bil imenovan za vrhovnega poveljnika general Wilson, ki ima na nasprotni strani na Balkanu opravka z nemških generalom von Weichsom.

Maršal Staljin pa se bo pomeril z maršalom von Mannsteinom.

Moštvo je torej razporejeno. Čakajo samo še na trobentača, da zatrobi k napadu. Kdaj, kje in kako, to bomo zvedeli najbrže v kratkem. Male predigre so že pričele: množestveni letalski napadi zavezniškega letalstva na Atlantsko obalo, drobna žgečkanja angleških komandosov na norveški, belgijski in francoski obali, potopitev nemške vojne ladje "Scharnhorst" itd.

PROGRAM NAPADA

Po nekaterih poročilih pomeni imenovanje Air Marshala Tedderja v triumvirat vrhovnega poveljstva, da bo vdor na evropsko celino potekal po izkušnjah, ki so bile pridobljene v Sredozemlju. Na tem bojišču je bila povezanost suhozemske vojske z letalstvom in vojno mornarico izvedena do popolnosti. Uspehi so učinkovitost takega sodelovanja dovolj jasno pokazali.

Zapovrstnost operacij bi se imela izvršiti nekako takole:

1. Nепrekinjeno bombardiranje nemških industrijskih središč;
2. Številni bombniki bodo napadali prometne žile v območjih, kamor računa zavezniška vojska postaviti svoja mostišča, da bi na ta način preprečili vsako pojačanje sovražnika;
3. Veliko število bombnikov bo operiralo neposredno za prvimi linijami, kjer se bo vršilo izkrcavanje. Bombnike bodo pokrivali številni lovci.
4. Ko bo izkrcavanje zaključeno, bodo bombniki nemogočali sovražniku vsako pomoč ograzenim črtam.

KAJ PRAVIJO ZVEZDE?

Poskus vezati zvezde z usodo človekovo je menda toliko star, kakor človek sam. Take poskuse imenujejo horoskope. Učeni ljudje pravijo, da so statistike dokazale resničnost odnosa ozvedij s človeško usodo. Naj bo temu tako ali tako; tistim, ki verjamejo bomo ustregli, tistim, ki ne verjamejo pa tudi. Zdi se nam, da je stvar takšna le: Če ti horoskop pove ugodne stvari, mu verjameš, če pa so napovedi neugodne (pa če tudi resnične) ne verjameš. Po našem bi bilo najboljšo takole: Tistim, ki je horoskop povedal lepe stvari, naj se potrudijo, da horoskop ne bo lagal, tisti, ki jim ni povedal nič prijetnega - pa ni lagal - naj se popravijo.

Tisti, ki so rojeni v času:

Od 21.januarja do 19.februarja

Nebesno znamenje: VODOMEČ

Vsi, ki so rojeni v tem času so zelo občutljivi po temperamentu in razburljivi. Pri vsem tem znajo zase ohraniti skrivnosti, ki so jim jih zaupali prijatelji. V sebi združujejo lepoto obraza in postave z lepoto duha in značaja.

Od 20.februarja do 20.marca

Nebesno znamenje: RIBI

Ljudje, rojeni v tem znamenju so oboževani. Po navadi so močne postave in lepega obraza. Če jim je sreča naklonjena, se ta sreča uveljavlja pri delu in gospodarskih pridobitvah. V zakonu so srečni.

Od 21.marca do 21.aprila

Nebesno znamenje: OVEN

V tem znamenju rojeni ljudje so močno občutljivi. So pa dobrega srca, postrežljivi, plemeniti in dobrodelni.

Od 21.aprila do 22.maja

Nebesno znamenje: BIK

V tem času rojeni ljudje so temnega značaja; maščevalni in oholi. Strastno ljubijo zabavo, zlasti takozvano "boljšo družbo." Pustolovski nagibi so pri njih močno povdarjeni. So tudi zelo skopi.

Od 23.maja do 23.junija

Nebesno znamenje: DVOJČKI

Pod tem ozvezdjem rojeni ljudje so zelo mehkega in plemenitega značaja. Konec svojega življenja prežive po navadi v popolni sreči.

Od 23.junija do 23.julija

Nebesno znamenje: RAK

Ljudje v tem znamenju rojeni so dobri. Mladina je zdrava in lepa. Hčerke in sinovi so odkritosrčni, iskreni in vsega zaupanja vredni. Niso ravno najbolj pametni, ali dosežejo zaradi svojih ostalih lepih lastnosti zavidljive uspehe.

Od 24.julija do 24.avgusta

Nebesno znamenje: LEV

Ljudje v tem znamenju rojeni ljubijo znanost in umetnost. Življenje jih obdara po navadi z velikim bogastvom. Vsako njihovo delo je častno. Ženske so zveste ženice.

Od 25.avgusta do 23.septembra

Nebesno znamenje: DEVICA

Ljudje, rojeni v tem času so zelo šibkega značaja in sangviničnega temperamenta. So dobrega srca, ali precej lahkomišelní. Kljub vsemu so mož beseda.

Od 24.septembra do 24.oktobra

Nebesno znamenje: TEHTNICA

V tem času rojeni ljudje so mirni in prevdarni in ne prihajajo v spor s častjo. Zelo so hrabri in neustrašni. Dobrikanja sprejemajo, vendar z zmernostjo. So globokega duha, ki pa se s starostjo spremeni v trmo. So verni.

Od 25.oktobra do 23.novembra

Nebesno znamenje: ŠKORPIJON

V tem znamenju rojeni ljudje so precej nestanovitni, razdražljivi in nagli. Pošteni so do skrajnosti in nikoli ne prestopajo mej zakonitosti in morale. V strasteh so zmerni. V otroških letih se hitro razvijajo in vzbujajo občudovanje pri sorodnikih in zavisti pri ostalem svetu. Tudi pozneje v življenju ni drugače.

Od 24.novembra do 22.decembra

Nebesno znamenje: STRELEC

Pod tem ozvezdjem rojeni ljudje so plemeniti in usmiljeni. Zgodaj stopajo v zakon in imajo polno otrok.

Od 23.decembra do 20.januarja

Nebesno znamenje: KOZOROG

Ljudje v tem znamenju rojeni so močni in krepki. Dosežejo visoko starost. V življenju imajo mnogo sreče. Ženske zelo rade plešejo, ljubijo glasbo in razkošje. So zapravljivke.

STOLETNA PRATIKA O LETU 1943

Velika noč je v preteklem letu padla v najdaljšo dobo (na sv. Marka dan), ki jo določa cerkvena oblast. 40 danski post je pričel šele 10. marca. Binkoštna nedelja je bila 13. junija, na god sv. Antona Padovanskega. Telovo je bilo 24.junija na Kresni dan. Značilno je, da se Velika noč in z njo zvezana poznejša praznika (Binkošti in Telovo) ne bodo v tem stoletju nikdar več vrnili tako pozno. Stoletna pratika opisuje take pojave takole:

Kadar Veliko noč bo Marko dal,
Anton Padovanski binkoštnal
in Janez molil svet' Telo klečč:
Tedaj bo vpil ves svet gorjé!

(Stoletna pratika se na žalost za Slovence ni zmotila!)

Tudi druge napovedi, ki se naslanjajo na jezik ozvezdij, so bile za preteklo leto zelo neugodne. Hvala Bogu, da je to strašno leto za nami.

Pri tej priliki lahko povemo še eno zanimivost. Dejansko je druga svetovna vojna pričela 1. 1940. Šestete številke dajo število 14 (1914). Leto 1941 daje število 15 (1915 - usodno za srbski narod tako, kakor 1941 za Jugoslovane). Po teh kombinacijah bo letos konec vojne: $1+9+4+4 = 18$ (1918).

ČUKOV KOLEDAR ZA

Januar Prosinec		Februar Svečan	
Topovi združeni pojó, pojó, da še nikdar takó. Oznanjajo veseli dan: Impero zdaj je pokopan!	Kjer Casablanca mi stoji, tja Churchill z Rooseveltom hiti. Sta skuhalo mi purgo tam, za Musota, ki je bolan.	V Kursku Jože že sedi in švabsko kri že spet cedi. Róstov, Harjkov in Krasnograd v žep je vtaknil ruski brat.	Spet se balalajka čuje, Jože spet načrte kuje. Spet rój bo Rusov z neba pal, pobita švabska bo druhal.
Marec Sušec		April Maji traven	
Se Dolfe mi na jok drži, ko Dönitz admiral golči: "Mornarje smo vam muštrali, smo z njimi ribe futrali!"	Kam drži na levo cesta, kjer so faraonska mesta? Kam nas vodi cesta desna? odgovori, Dolfe — esma!	Nič ne boj se Musso, mali, al' boš spet sitnariš, kali? Moj je Rommel fant od fare, mojster v teku na daljave!	Križ je, če bencina zmanjka: če nastavljena je zanjka! Glavo komaj vtakneš vanjo, krokariji stepo se zanjó
Maj Vel. traven		Junij Rožnik	
Smrt po Tunisu že zanje... Krokarško je gostovanje napovedal Aleksander... "Drag je bil ta dolgi vander!"	To razmišlja Mussolini, ko pod palmo se mi slini: "Zbogom Afrika — adijo se ne andato — Impero mio!"	Churchill meč svoj pridno briše... Že se vid'jo laške hiše, tam čez lužo to globoko, kamor Churchill sega z roko.	Tudi tam po naši vasi čujejo se težki basi: pika — poka, pik, pik, poka, Švaba že pošteno stoka.

PRETEKLO LETO 1943.

Julij Mali srpan	Avgust Vel. srpan		
Musso, ubogi na ležišču težko sanja o bojišču, tam v Siciliji junaški, flinte meče Lah beraški.	Spet sta našla se bandita, nikdar krvi nista sita... So mu v Rimu zaigrali in v Abruće ga poslali.	In prišla sta junaka dva in meče nabrusila sta. Vse že črno je vojakov, da nas rešijo divjakov.	Churchill že cigaro kurti, al' preveč se mu ne žuri... To je taka že navada, ki v našo zmago spada.
September Kimavec	Oktober Vinotok		
Vlak, ta švabski dirja ljuto, kdor odskoči mu bo kruto! Lah — poskusil, zdaj se cmeri, na trebuhu zemljo meri.	Si je hitro opomogel, saj to stari pač je fogel. Stara to je že manijera: "Gobo, volta la bandiera!"	Tam na Ruskem mal' drugače Jože Švabom stega hlače On ne leze mi po metrih, jo kosi po kilometrih.	Dolfe češe plešo glavo, res fali še samo malo, pa jih bo hudič prinesel in nekam mi jih natresel.
November Listopad	December Gruden		
Medved stiska Ukrajino, belo-rusko vso ravnino. Ze na Baltik tudi špega, po Karpatih kremplje stega.	Tam so v Kairu vsi se zbrali, da Japonce bi obrali. Niso mnogo povpraš'vali, kak' bi jih iz kože djali.	Sli nato so v Teheran, to je bil res velik dan. Jože, Roosevelt in Churchill so en fajn načrt nar'dil.	So naprav'li novi konto za to drugo novo fronto. So že jamo tud' skopali, kamor bodo Švaba djali.

BRAIN AND TEN FINGERS - A NOVEL BY GERALD KERSH

(S pisateljevim dovoljenjem za "BAZOVICO" prosto poslovenili XYZ)

ANDREJ PPIPOVEDUJE

Podgora je bila moja vas, ali sedaj ni več. Oprostite, če bo moja povest kratka. Moj oče in mati sta prah, moj dom je pepel. Ničesar mi ni ostalo, samo ime: Andrej. Če bi bil kostanjast, bi imel brado in to je bilo zmeraj moja goreča želja. Ali Bog je odločil drugače, če bi dočakal še en mesec, bi imel sedemnajst let. Ali umreti be treba, mogoče jutri, pojutrišnjem ali neki drugi dan. Še moje ime se bo izgubilo. Kdo se me bo spominjal? Morda bo nekdo mojih prijateljev preživel to vojsko... Pa bo pripovedoval svojim otrokom: "Otroci, jaz sem bil z Markom in Klemenom in fantiček Andrej je bil tudi zraven. Boril se je kot mož". Klemen bo živel. On je kot hrast in brščas je bil zmeraj tak, zmeraj...

Bil sem z njim. Spominjal se me bo. Gotovo bo pravil, da se nisem bal in da sem jih mlatil kakor drugi. Klemen je bil moj najboljši prijatelj.

Bilo je ponoči. Z uporniki smo bili. Vodil nas je Marko. Marko je bil zelo dober. Srb je bil in obraz je imel kakor stena. Trideset nas je šlo v noč. Potrebovali smo razstrelivo in vžigala. Pa smo odločili, da gremo po to robo k Lahom. Močno je deževalo in tako nas nihče ni slišal, ko smo lezli skozi meje. O polnoči smo se privlekli na plano in se počasi plazili v Hudi žleb. Na vrhu so bili Lah. Z žico so se opleli. Žica je bila debela z ostrimi bodicami. Ali Marko je bil strokovnjak. S kosi cunj jo je obvijal in potem rezal kot repo. Tako se ni nič slišalo, ko je delal luknjo v ogrado.

Skozi odprtino je Marko zlezal v taborišče. Tih se je splazil za stražarja in mu porinil nož skozi vrat naravnost v pljuča, da ni mogel kričati. Kmalu smo se tudi ostali prerili k Marku. Če bo kaj sreče, se bo polovica rešila. Verjeli smo, da Lahi spijo. Zato smo se pomikali naprej čim bolj potihoma in previdno. Take hoje smo se že privadili. V meji smo morali biti vedno na preži.

Ko smo bili že čisto blizu municijskega skladišča, se je nekdo zbudil in nas zavohal. V tem pa je že začel pekleno streljanje. Nekateri smo bili oboroženi s pištolami in puškami; celo nekaj strojníc smo imeli. Ročne bombe pa je imel vsak izmed nas. Vsaki krat ko smo udarili po Lahih, smo kar ponoreli in prav so imeli, če so se nas bali. Nič niso vedeli koliko nas je. V ržak pa je švignila raketa in na nebu se je zasvetilo, ko da bi nekdo prižgal kanto bancina. Zdelo se mi je, da sanjam. Čudne sence so mi plesale pred očmi. Streljanje je bilo tako, kakor da so se sprožile vse puške na tem svetu. Bilo pa je kljub temu vse nekam praznično in veselo. V roki sem imel beretko. Držal sem se Marka, ki se je podil naprej in neprestano streljal. Tudi jaz sem pridno pomagal. Vsega tega pa se prav dosti ne spominjam. Še danes se mi vse skupaj zdi kakor sanje. Šlo je mimo mene tako hitro in vendar tako lepo.

Vdrli smo v skladišče. Marko mi je potisnil v roko zaboj dinamita, ki sem ga izročil Klemenu. Nato mi je Marko dal še dve mini z vžigali, ki sem ju skrnil v nedra. Marko je zagrabil še drugi zaboj - in zbežala sva. Tedaj pa je Marko nenadoma klecnil in se zgrudil. Sam ne vem kako, da

je mene Bog obvaroval. Moj plašč je bil ves razcefedran od izstrelkov, pa me vendar ni nič zadelo. Ko sem videl Marka na tleh, sem pozabil na vse, saj je bil on zame Bog in ne samo prijatelj kot Klemen. Bil mi je kakor zvezda nad Sabotinom - visoka in svetla. Sklonil sem se nad njim, ko se je poskušal pobrati. Težko je bil ranjen. Vsi, kar je še naših ostalo so se umikali. Slišal sem Marka kričati, ali ga nisem razumel. Ko se je s trudom vzravnal, ga je drugič zadelo in spet je bil na tleh. Sam ne vem, kakšna moč pride v človeka, da v trenutku, ko je že končan, še kar naprej mlati po sovražniku, kakor da bi mu nič ne bilo.

Marko je bil popolnoma razmesarjen in groza me je obhajala, ko sem ga pogledal. Njegov obraz ni bil več podoben obrazu. Pištolo je še vedno trdno držal v rokah. Videl sem to, ko je druga raketa razsvetlila kraj. Deževalo je kakor bi izlival iz kafa. Marko je strašno zarjul: "Umakni se!" Pomišljal sem. Kot vojak bi moral ubogati, ali kot tovariš sem občutil, da bi ga ne smel zapustiti. Moral bi umreti z njim. Nenkrat se je Marko spet dvignil in pričel teči, toda ne proti ograji, pač pa proti skladišču. Streljali so za njim in ga večkrat zadeli. To sem videl, ker se je po vsakem zadetku stresel v teku. Še danes ne vem, kako to, da sem ostal živ.

Ubogal sem Marka in začel bežati z ostalimi. Ko sem lezel skozi luknjo v ograji, me je krogla oplazila po glavi in spotaknil sem se. Kmalu sem se izmotal iz žice, ker sem se spomnil, da imam pri sebi mine in vžigala, ki smo jih tako krvavo potrebovali. Dotekel sem tovariše ob vzhodu Hudega žleba. Mislim, da nas Lahi samo zaradi tega niso zasledovali, ker niso vedeli, koliko nas je. Ko sem se privlekel v mejo, sem se obrnil. Žalosten sem bil. Vedel sem, da Marka ne bo več med nami. In takrat je pomenilo zame "nič več" ravno tako, kakor da ne bo več sonca, da ne bo več lune...

Strašno je zagrmelo. Najprej sem mislil, da je udarila strela. Takoj pa mi je padlo v glavo, da se je morebiti raznesel Markov zaboj dinamita. Zateglo grmenje se je ponovilo. To so gotovo ročne bombe. V tem trenutku pa se je vse zamajalo, zemlja in nebo. Udarilo je ko na sodni dan. Municijsko skladišče se je razletelo. Strašni zračni pritisk se je zagnal v nas kot kraška burja. Lomil je drevne vršičke in nastlal ves gozd s polomljenimi vejami. Tako je Marko umrl... Takšno smrt bi si tudi jaz želel.

Ne vem, mogoče je eksplozija razgnala oblake. Dež je na vsak način prenehal in tudi burja se je potolažila. Tekli smo skozi hosto. Skupaj z ranjenim Janezom nas je ostalo devet. Takrat še nisem vedel, kam je bil Janez ranjen. Klemen ga je podpiral. Slišal sem kako je Janez govoril. "Pusti me, pusti me in beži!" Toda Klemen ga je vlekel vztrajno naprej. Svoj zaboj dinamita je Klemen oddal Jovanu, ki je z njim odhitel dalje. Če je človek površno pogledal Klemena, se mu je zazdelo, da je precej okrogel, pa ni bilo tako. Tudi se je zdel majhen in tudi to ni bilo res. Bil je tako čokat in gost, da so ljudje mislili, da je majhen debelcu-

har. Toda Klemen je bil eden najmočnejših ljudi, kar sem jih videl v svojem življenju. Težak je bil kot svinec in trd kot jeklo. Obenem pa je bil gibčen kot divja koza in prožen kot gumij. Nič ga ni utrudilo. Videl sem ga podirati drevesa in pri tem je bil kot stroj. Njegov zadnji udarec je bil ravno tako krepak kakor prvi. Janeza je pobral tako, kakor bi jaz pobiral jančka in odnesel ga je kot bi bil iz slame.

Janez je še vedno prosil: "Pusti me, pusti!" Toda Klemen se za to ni zmenil. Noč se je pretrgala. Zora je vstala in luna se je komaj še videla na nebu. Po vsem tem strašnem viharju, v katerem je Marko izgubil življenje, je bilo v meni naenkrat vse tiho, mirno in čudno. Vse skrbi so nenadoma izginile in zdelo se mi je kakor, da sem na poti proti Podgori. Najraje bi eno zapel... Tako jasno še nikoli niso zvezde svetile... Toda, ko sem zaslišal Janezovo škripanje z zobmi, sem spoznal, da to ni Podgora in da še ni miru.

Dobro sem vedel, da je Podgora izbrisana. Ko so jo Lahji razdejali, sem bil v gozdu. Ko sem se vrnil, je bilo tam samo še malo pepela in razvalin. To so naredili Lahji. To je bila kazen za neznan greh; ne vem niti za kakšen, niti kdo ga je napravil. Živelimi smo tu stoletja. Tam, kjer je nekoč stala naša hiša, je štrlel pokonci samo še kos zidu. Kaj sem mogoče zgrešil pot? Čudno? Nemogoče! Pot v Podgoro bi našel z zaprtimi očmi od kjer koli. Med raznimi požganimi deli pohištva sem spoznal kos naše kuhinjske mize. Ob njej smo kosili in večerjali, odkar se spominjam. Ob njej je rasel moj oče in ravno tako tudi moj ded. Na nekaterih delih je bila že močno obrabljena. Med lesne žile so se v dolgih letih zarezale globoke brazde, da bi jo človek lahko spoznal z zaprtimi očmi, če bi jo le otipal.

Vse kar jim je živega prišlo pod roko je druhal pobila. Moj oče je ležal gol na pogorišču in nepokopan. Pogrnili sem ga s svojim rekelcem. Pomislite, ali je to delo krščanskih ljudi? Razumen, da ubiješ človeka, ki ti je sovražnik, zlasti v vojni. Ali čemu obesiti človeka, ki ni bil nikomur sovražnik? Pa tudi, če bi ti bilo ukazano, da ga morash obesiti, ni nikjer zapisano, da ga je treba tudi še osramotiti s tem, da ga slečeš od golega. Vsaj pokrij ga, predno ga zadrgneš na vejo, da tako skriješ svoj greh.

Zakaj so poklali otroke? Čemu? Kaj je storilo dete moje sestrične Vide, ki je bilo komaj par ur na svetu? In če bi tudi bil neki razlog, zakaj ga je bilo treba privezati za drobni nožici, da je telesce bingljalo v vetru?

O, da. Moral sem se spomniti Podgore, ko sem zaslišal Janezovo škripanje. Edina sladkost in edino zadoščenje, ki mi še preostaja v življenju, je zavest in spomin, da sem od takrat pobil že nekaj fašistov. Gotovo ni lepo, da tako govorim, ali pa mora biti drugače? Po pravici povem, da sovražim in zaničujem fašiste bolj ko ne vem koga. Ali vkljub vsemu tudi še ljubim, ljubim svoje tovariše kot Boga in v vsakem času sem pripravljen dati svoje življenje za nje.

"Veš Klemen, pri sebi imam mine in vžigala. Če bi ne bilo teh, bi ostal pri Marku. Pri moji veri, da bi!" Tako sem zatrjeval, on pa me je samo molče pogledal in mi pomežiknil. Zdelo se vam bo, da to v resnici ni bil čas za mežikanje in pačenje, kajti bil sem strašno žalosten in prav nič mi ni bilo do šale. Ali, če bi poznali Klemena bi vedeli, da je včasih eno samo pomežikanje pri njemu povedalo več, ko debela knjiga.

Skoda, da ne poznate Klemena. Mogoče ga boste v življenju kdaj še srečali. Težko bi vam ga popisal tako, da bi ga lahko poznali. Kakor sem že povedal je bil podoben čokatomu, mogočnemu deblu. Kar verjeti ne morem, da je moglo biti nekaj to deblo šibko drevesce, ki bi ga lahko vsak veter zlomil. V resnici si ga ne morem predstavljati drugače kot hrastov čok. Ne zamerite mi, če govorim o drevju. Tako dolgo sem živel v meji in gozdu. O če bi bil Janez tu, bi vam gotovo laže dopovedal o čem govorim, kaj mislim in kako gledam.

Predstavljajte si drevo, samostoječe na vrhu Hudega žleba, na vrhu G-made ali Slemena... Gledate ga in se vam dopade, tako dopade, da se vam kar solza utrne od misli, da ga bodo posekali za drva. Ne vem, ali meni se zdi, da je na takem samotarju, ki kraljuje nad goličavo nekaj, kar je mnogo več od navadnega, zdravega hrasta, smreke ali bukke v gozdu. Nekaj veličastnega je na njem. In Klemen je nekaj podobnega. Janez bi vam to laže povedal, jaz ne znam. Okrogel, rdeč obraz, kakor vzhajajoče zimsko sonce... Sive oči. Lasje in brki kakor jesensko listje. Klemen ni nikdar spremenil svojega obraza. Nič ne veste, ali

je vesel ali je žalosten; ali je resen ali se samo dela. Nekačeri so pravili, da ni bil popolnoma pri čisti pameti. Res je Klemen včasih napravil in tudi izbleknil po kako neumnost, ali od njega si nekaj takega kar pričakoval in ti je izgledalo popolnoma naravno. Vsako novico si mu lahko povedal, pa se mu obraz pri tem ni prav nič spremenil. Lahko bi mu pripovedoval o ubojih, požigih, umorih, pa bi ga prav nič ne pretreslo. On je bil prvi človek, s katerim sem spregovoril po dogodkih v Podgori. Sam sem bil tako iz sebe, da so se mi besede kar trgale iz ust. Z velikim trudom sem končno Klemenu vendarle dopovedal, kaj se je zgodilo. Mislim sem, da bo tudi on - kakor jaz - ponorel od žalosti in jeze. A on je ravnodušno odgovoril: "Gotovo, gotovo! Kaj si kaj drugega pričakoval od njih?"

Ko sem bil nekoč v gozdu, sem ga poslušal, kako z nekim govori. Pripovedoval je: "No, kako se kaj danes počutiš? Kako je s tvojimi? Kaj je z gruntom? Podvizati bo treba z oranjem ledine! Bojim se, da ne boš utegnil. Da bi se le srečno vrnil domov..." Ko sem pogledal, s kom se neki razgovarja, sem videl, da ni bilo nikogar v bližini. Govoril je dolgi glisti, ki mu je lezla po dlani. Ko je izpregovoril zadnje besede, jo je dvignil z dlani, jo pazljivo položil na tla in jo radovedno opazoval, kako si utira pot v zemljo. Zaradi tega so ga klical tudi Klemen Brenta, kar naj bi pomenilo, kakor da je malo prihrknjen. Klemena pa bi lahko spoznali tudi po načinu njegovega govorjenja. Nikdar ne napravi nekaj posebnega. Iz komarja pa prav rad napravi slona. Spominjam se, da je nekoč pripovedoval o skorjici kruha, kakor da bi to bila kraljevska pojedina. Ko smo enkrat vsi sestradani našli nekaj starega kruha in kot rog trdega sira ter nekaj čebule, je Klemen govoril: "Oh, kako imenitno se počuti moj trebuh, če bi ga nekdo z iglo prebodel, bi iz njega posijala mavrica!"

Klemen je že v letih, nad štiri križe ima. Nihče ne bi dejal, da je lep, vendar najde človek nekaj prijetnega na njegovem obrazu. Umiva se ravno toliko krat kakor mi ostali in vendar izgleda zmeraj čist. Kozarček se mu dopade, vendar pijanega še nisem videl. Je kot volk, če pa ni bilo s čim zamašiti ust, ga to ni posebno vznemirjalo. V boju je zalegal za deset drugih. Hiter je kot srna in nevaren kot medved, toda globok in prebrisan kot lisica. Mogoče, da je tudi malo udarjen; ne vem. Vem samo to, da bi ga rajši imel za prijatelja kakor kogar koli, ker je njegova neumnost boljša kot bistroumnost ostalih ljudi. Tudi kadar ne izstegne jezika po cele dneve, je bolj družaben kot večina žlobudravcev. Klemen je čist in jasen; on je dober človek.

Takoj, ko mi je pomežiknil sem se boljše počutil. Dejal sem: "Videl sem Marka drveti proti skladišču. Krogle so frčale za njim ko toča. Pognal je v zrak skladišče in samega sebe." Klemen pa je odgovoril: "I, zakaj pa ne?!"

Klemen je imel brata, ki mu je bilo ime Tomaž. Prav za prav po pol brata, ki je bil takrat tudi z nami. Bil je dober tovariš, ali si ž njim težko izhajal. Razburljiv je bil in siten. Pa se je Tomaž obregnil ob Klemena: "I, zakaj pa ne? Govoriš kot norec. Zakaj pa ne?" - "Dobro, zakaj pa ne?" je ponovil Klemen. Tomaž na to ni nič odgovoril, ali je bil zelo hud. Kar pljunil je.

Hiteli smo po gozdu na kraj, kjer smo se po navadi zbirali. Kdor bi hotel iztakniti naše skrivališče, bi moral zelo temeljito poznati gozd. Bila je to precej velika kotanja, vsa obdana z drevjem in goščo. Človek bi lahko desetkrat šel po stezi, ki je peljala čisto blizu, pa bi se za skrivališče niti ne zmenil pa čeprav bi imel pasji nos in kraguljevo oko. Drug za drugim smo se splazili v kotanjo, da se malo oddalujemo in si povežemo rane s starimi cunjami. Povedal sem že, da nas je ostalo devet. Za slučaj, da bi koga srečali v življenju, bi vam moral vendarle nekaj povedati o njih. Vsi so imeli zlato srečo. O Klemenu in njegovem polbratu Tomažu sem vam nekaj že povedal. Tomaž je bil popolnoma drugačen od Klemena. Svoje misli je nosil na obrazu. Če je bil jezen ali zadovoljen, zaskrbljen ali vesel, se mu je na obrazu tako dobro poznalo kakor divjemu lovcu, ki nosi zajca v nedrih. Če mu je bil obraz ravnodušen gotovo ni ničesar razmišljal. Tako nekako kakor če gledaš v prazno vrečo. Ta človek je rasel na istem gruntu kakor Klemen. Oba sta imela istega očeta ali različni materi. Tomaž se je vrgel po materi. Brado je imel kakor Klemen, toda njegove oči so bile črne. Pričkatati se z njim ni bilo priporočljivo. Bil je močan, drzen in vročekrven. Ni poznal šale. Rad se je prerekal, zelo težko je ubogal, za ukazovanje pa

ni bil rojen. Kadar bi rad nekaj ukazal, je že v naprej vedel, da ga nihče ne bo poslušal. Popolnoma drugačen je bil Marko. Njegov ukaz je bil kakor postava. Niti samega kralja ne bi tako ubogali, kakor smo Marka. Kljub vsemu je bil Tomaž velikodušen. Klemen ga je ljubil in tudi jaz sem ga rad imel.

Sedaj, ko o vsem tem premišlujem vem, da smo bili vsi enaki. Vsi občudovanja vredni. Vsak izmed nas je šel skozi ogenj in vodo. Vedel je, kaj se pravi postlati si v samem peklu. Jaz nisem učen, ali Janez bi vam že znal povedati, kaj hočem s tem reči. To ni preklinjanje. Včasih se mora človek pokazati v vsej svoji goloti. Zdi se mi, da Bog pogostokrat preizkuša ljudi. Tako kakor kmet novo koso. Če udariš z njo po železu, zastvoni ali pa zaklopče kot razbit lonec. Da, težki časi postavljajo prave može, je večkrat dejala moja pokojna mati. Vsak izmed nas je dobil od Boga svoj delež nesreče. Nekateri pa so dobili tudi več ko svoj delež.

Poglejte samo Janeza. Mož od glave do pete. Imel je okrog 30 let. Visok in stasit, zraven pa tako ljubeznjiv, da so dekleta kar norela za njim. Zdi se mi, da bi se Janez lahko oženil z vsakim dekletom na svetu izven Slovenije. Dober je bil kot mleko. Nikoli se ni razjezil. Vsi smo ga radi imeli in ga občudovali. Bil je učen človek. Če bi jaz imel samo stoti del njegove učenosti, bi bil srečen. Ni bilo knjige na svetu, ki bi je on ne prebral od začetka do konca, če mu je le prišla pod roko. In vse kar je prebral, je tudi razumel. Pisal je knjige in članke v časnike. Jaz mislim, da mora biti tisti, ki knjige piše, učen in brihten človek, pa čeprav pravi Janez, da to ni res in da jaz tega ne razumem. Janez je zmeraj nekaj tuhtal. Petje in godbo je bolj čislal kakor žensko. Branje pa mu je bilo nad vse. Lep glas je imel, tenor in sto pesmi je znal. Včasih, ko smo počivali ali se skrivali, je zapel in vsi smo utihnil ter strmeli vanj. Njegov glas je pomiril vsako razprtijo in ozdravil vsako bolečino. Tako rad bi ga videl tu med nami, da bi še enkrat zapel. Kar zatisnil bi oči in sanjal.

Ubogi Janez, dosti si pretrpel. Bil je najbolj šibkoten med nami. Tri dni so ga Lahi trpinčili, da bi izdal svoje prijatelje. Ali Janez ni govoril. Ne, on ne! Vsi Lahi iz vse Italije ne bi mogli z razbeljenimi kleščami iztisniti iz njega nobene izdaje svojih prijateljev. Strašno so postopali z njim. Na to me je kar groza misliti in govoriti. Ali Bog mu je pomagal in vrnil se je med nas. Ko je gledal siromaštvo po svetu, ga je srce bolelo. O, bil je tako pаметen in tako dober. Nič drugega si ne želim kakor da bi bil kot on.

Ko sem se nekoč zbudil, sem videl Janeza klečati in strmeli v tla. Dejal sem mu: "Kaj ne moreš spat, Janez?" Odgovoril je: "Ne, ne morem." Zapazil sem, da tlači obe pesti v zemljo. Gledal me je in solze je imel v očeh. Pa mi je dejal potihoma in sbečano: "Ljubi in spoštuj to zemljo, Andrej! Vsaka njena drobtina je napojena s krvjo poštenega človeka. O, Andrej, koliko krvi, trpljenja, solza, bolečin in velikih duš je zakopanih v tem koščku zemlje."

Da, tudi Janez je mnogo trpel, kakor Štefek, ki je bil Hrvat. Štefek je sovražil Lahe in Nemce tako strašno, da jih je še v spanju preklinjal. Sovraštvo razjeda človeka kakor bolezen. Kaj pa je tudi mogel? Saj še Bog ne more ljubiti vsega sveta. Še Kristus se je včasih razjezil nad ljudmi. Kaj pa naj bi storil ubogi Štefek, ko pa so njegovi osemletni hčerki napravili take reči, ki jih dostojen človek ne napravi polnoletni ženski brez njenega dovoljenja. In to ni bila samo ena laška zver, pač pa cel ducat podlih oskrunjevalcev. Gotovo bi otrok umrl zaradi nasilja, če bi ga oni prej ne pobili. Pozabil sem vam povedati, da so tudi njegovo ženo ubili na podoben, ostuden način. Ni se jim zdela zadosti lepa, da bi jih zabavala. Štefek je bil tih človek, v boju pa je bil strašen. Bil je trmast, hraber in pošten kot sončna svetloba. Svoje ga življenja ni cenil, saj so mu Lahi umorili vsak smisel do življenja. Ko sem bil nekega dne sam z njim v gozdu ni spregovoril niti besede vse od zore pa do mraka. Ko je padla noč na zemljo me je pogledal z grozo v očeh. Stisnil me je za ramo kakor, da bi me s kleščami porijel. Stresal je glavo kakor, da bi se hotel znebiti najtežjih sanj. "Saj je bila punčka še otrok, pravi otrok!" je dejal. O, marsikaj je vedel o življenju in smrti.

Tudi Jovo, Srb je imel svojo žalostno povest. Bil je to krasen človek in vredno ga je bil poznati. Bil je izvrsten

igralec. Svoje grenkosti je skrival pod krinko smeha. Rad je pil. Če je bil trezen ali pijan, je bil vedno enak. Nič ga ni izpremenilo. Tudi če bi popil tri steklenice žganja, bi storil z največjo vnemo vsako svojo dolžnost. Bil pa je strašno krut. Ali Marko ga je znal krotiti. Janez je rad vse sovražil krutost in Marko je zelo spoštoval Janezovo mnenje. Tako se je moral Jovo končno le vdati; čeprav sta ga jeza in sovraštvo razjedali. V začetku, ko ga še nisem dobro poznal sem mislil, da ima neke posebne račune z Lahi in Nemci. Kasneje pa sem se prepričal, da njegova mržnja ni izvirala iz osebne maščevalnosti. Ljubil je svoj narod in to je bilo tudi vse. Lahe je sovražil in njihova početja so se mu gabila. Bil je Srb nad Srbi, in ko je govoril o Srbiji se je zmeraj raznel. "Srbi vsi za Srbijo, Slovenci za Slovenijo, Hrvati za Hrvaško", je dejal nekoč. Janez in Klemen pa sta mu odgovorila, da smo vsi trije skupaj Jugoslavija. "Če se bomo med seboj prerekli, s tem samo pomagamo Nemcem in Lahom", je še dodal Janez. Janez je verjel, da so Slovenija, Srbija in Hrvaška vsaka zase le šibke nitke, da pa smo vsi trije močna vrva, ki se ne da pretrgati. Tudi Jovo je nazadnje to spoznal. Jovo je bil dober človek, ki vas privlači kot magnet.

V našem skrivališču sta bila z nami tudi še dva druga Srba. Petar in Miloš. V prejšnjih časih sta si bila velika sovražnika. Po sredi so bili neki stari družinski spori. Čudno je to pri njih. Miloš je prisegel, da bo Petra ubil. Sedaj pa je bilo vse pozabljeno. Oba sta pribežala k upornikom in zraven sem bil, ko sta se srečala. Miloš je bil zelo majhen človek, nevaren ali zelo brihten. Petar pa je bil postaven, miren in preprost. Ko sta se srečala se je Miloš nad Petrom repenčil kot petelin. Dvigal se je na prste in zdelo se je, da je vsaka njegova mišica vzmet, ki se ima vsak čas sprožiti. Petar je izgledal miren, toda v njegovih očeh sem videl, da samo čaka. Jovo, ki je vedel za njihovo staro jezo, je stvar imenitno poravnal. Ko sta si tako stala nasproti, se je glasno zasmel in zaklical: "Ta pa je smešna. Kozja jeza napaja volčji želodec. Srb se ne bije s Srbom!" Janez pa je še dodal: "Jugoslovani se ne bojujejo med seboj!" Od tedaj sta bila Miloš in Petar najboljša prijatelja in pobratima. Petar je bil bolj prijazen kot Miloš, rad pa sem imel oba.

Zelo sem spoštoval tudi oba Martina. Bila sta Hrvata. Čeprav iz različnih krajev in prav nič v sorodstvu, sta imela isto ime. Prvi je bil črn, drugi, ki je imel komaj 25 let, pa je imel že vse sive lase. Imenovali smo ju Črni in Beli Martin. Nikoli nisem izvedel, zakaj je Beli Martin že tako zgodaj posivel. Ni trpel, da bi ga kdo spraševal o tem. Bil je učen; učil se je za doktorja. Nekaj čudnega je bilo na njem, če si ga pogledal. To pa menda zaradi njegovega obraza in sivih las. Črni Martin je bil živahen dečko. Rad je imel dekleta in ples. "Enkrat živimo", je venomer ponavljal in pri vsaki priliki. Pri kozarčku je dejal: "Samo enkrat živimo!" Ko se je s tovariši pripravljali za naskok je tudi vzkliknil: "Samo enkrat živimo!" Če smo dobili prirastek ali če je kdo umrl, zmeraj je imel te besede na ustih. Ni bil učen, razumel pa je marsikaj. Pri Belem Martinu si imel vtis, da mnogo ve, pa malo zna. Pri Črnem Martinu se ti je zdelo ravno narobe.

Bili smo torej v našem skrivališču v gozdu. Popolnoma smo pozabili, če smo Slovenci, Srbi ali Hrvatje. Bili smo samo drobna peščica mož, ki se bori proti skupnemu sovražniku. Mislim, da sovraštvo bolj zbližuje ljudi kakor pa ljubezen. Sedeli smo in počivali. Tudi jaz sem bil vmes. Toda moja oseba ni važna. Prav nič posebnosti nimam za seboj. Jaz sem samo Andrej. Upam tudi, da mi bodo brke zrastle ob svojem času. Ali zelo rad bi bil eden teh mož. Še posebno ob Klemen ali pa Janez. Vsi so bili sijajni dečki. Srečen sem, da sem prišel v njihovo družbo. Marsičesa sem se naučil in tudi poboljšal sem se. Od njih bi lahko marsikaj izvedeli, česar vam jaz ne znam pojasniti. Bili so starejši od mene in so marsikaj preizkusili. Tudi trpeli so mnogo. Kdor je veliko pretrpel, ima bogate izkušnje. In jaz sem bil med temi velikimi možmi.

(Dalje prihodnjic)

ALI SI ŽE POSLAL SVOJ DELEŽ ZA POMOČ SLOVENSKEMU OTROKU? NE POZABI! DARI-LA SPREJEMAJO Č.Č.SESTRE.

PETEGA EVANGELIJA II. DEL

BETLEHEM

(KONEC)

11.

- Zakaj ni zvezde, Jožef, zvezda, kje je?
- Sijala je, dolžnost je izpolnila!
- Jaz hočem zvezdo! Kam je zatonila?
- Imajo zvezde zakon svoj in meje!
- Je Bog ne pogreši, ko zvezde šteje?
- Nobena se do zdaj mu ni zgubila!
- Mi vrne zvezdo, če ga bom prosila?
- Nikoli več, ne zdaj in ne pozneje!

Ne ve Marija, kaj tako vprašuje,
ni jasno Jožefu, kaj odgovarja,
besede lastne so obema tuje.

Besede izrečene so dejanja,
in zvezda betlehemska še potuje
na pot odgovora, na pot vprašanja.

12.

V step nocoj opolnoči na sneg je sonce palo
in ga zebe in drhti in se rdeče joče,
sij na vse strani pošilja tja do skitske kočice,
kjer se splašen kum budi in bije ob kresalo.

Ni na zemlji soncu mesta, vse bi nam požgalo,
misli kum in modro sklene, ako bo mogoče,
da ga dvigne s kolom, z batom, naj bo s čimer hoče,
da bo jutri spet po svetu vsem z neba sijalo.

In že kum sani in vrane konje tri zaprega
in že kum z rokami stiska čvrsto dolge vojke
in že kum leti na step z brzino skitske trojke.

V sonce, moji konji! kumov glas se v noč razlega,
misli pa, ko stežka vajeti nabira konce,
kaj če ta svetloba tam — le ni na zemlji sonce?

13.

Sofist atenski, pozen cvet Helade,
za merico je vina v krčmi skriti
imel nocoj prepriček duhoviti
z mladini bogotaji iz navade.

Ko srečno je zavrnil vse napade
z dokazom jasnim o božanski biti,
je šel v Akropolo bosjak čistiti
iskat ležišča si med kolonade.

Zadrema v krpah, obla luč obsije
z neba Akropolo in stebrenike
in svit njen slajši je od svitja zore.

Zaspati bogoznanec več ne more
o zvezd postanku logike velike
pretkano misel takole razvije:

14.

— Iz večnosti studencev se rojijo,
vale se reke čez vsemir svetlobne,
delijo se na mavrice čarobne,
daljavne kolobarje napolnijo.

— Potem se jim obodi nagostijo
in prve gmote, žarke in mehkobne,
raztakajo se na svetove drobne,
let milijoni — zvezdo nam rodijo!

— Let milijoni, časa oceani,
topijo zopet smotrno togotno
doseženim oblikam skorjo gmotno.

— In v sončnem prahu deli neugnani
hite iznova, da bi mir dosegli,
v podobah lepših Stvarniku ustregli!

15.

Ta zvezda, ki nam je nocoj sijala,
ni bila zvezda, vrata so nebeška
odprla se in duša je človeška
za stopnjo više bolno vztrepetala.

Kar betlehemska noč je svetu dala,
ni kratka svetopisemska beležka,
ne jeznega preroka misel težka,
ta noč je vsem ljudem narekovala:

Da, če ni vere — treba je verjeti,
da, če ni volje — treba je hoteti
in naš razum naj se Besedi klanja!

Da zmoremo po veri stanovitni,
da z voljo nosimo vsakdanji sitni
življenja gnus od misli do — dejanja!

Savinjčan.

ZA SLOVENSKE SIROTE

Zbirke čč. Slovenskih šolskih sester v Kairu in Aleksandriji za pomoč slovenskim sirotam lepo naraščajo. Naši ljudje so razumeli vso bedo in gorje svoje slovenske domovine in z vso pridnostjo in marljivostjo prispevajo, da bi bil mali slovenski dar iz Egipta čim večji in čim upešnejši. Potrebno pa je, da delo še bolj posplošimo in z nabiranjem še bolj požurimo. Bliža se čas, ko se bodo stegnile drobne sestradane ročice slovenskih otrok in nas s pretresljivim jokom zaprosile pomoči in utehe. Teh otročičkov bo veliko. Da bi jih le bilo...

Za skromnega, obubožanega, sestradanega, bolehnega in do samih kosti shujšanega slovenskega otroka, vse prav pride. Naj nihče ne misli, da so zavržene stvari brez vrednosti. Vsak kos volne, kotenine, usnja in drugih pripomočkov za oblačila bo takoj po vojni dragocen. Nič se ne sramujte, če je vaše darilce skromno, saj smo vsi Slovenci skromni. Že sama ljubezen nas vseh bo ogrela prezebla telesca in potolažila nesrečne matere. Zato le pridno na delo, da bo naša zbirka čim večja. Denarne prispevke zbira tudi uredništvo "Bazovice".

Trpod latnika

HRISTOS SE RODI! Jugoslovanskim bratom pravoslavne vere želi uredništvo "Bazovice" srečen Božič!

LASTNOSTI SLOVENSKEGA PROSTOVOLJCA TUDI V TEH DNEH SO: PRIDNOST, POSLUŠNOST, SAMODISCIPLINA, PREVDARNOST, DOSTOJANSTVENOST IN PREZIR VSEGA, KAR BI MOGLO MOTITI NAŠO MEDSEBOJNO POVEZANOST! NOBENEGA KORAKA FANTJE, KI NI V SKLADU Z VOJAŠKO ČASTJO IN VOJAŠKIM DOSTOJANSTVOM! JUGOSLOVANSKI ODBOR IZ ITALIJE, KATEREGA ČLANI SO VAS UVRSTILI V NACIONALNO JUGOSLOVANSKO VOJSKO SE V POLNI MERI TUDI DANES ZAVEDAJO VSE MORALNE ODGOVORNOSTI PRED SLOVENSKO DOMOVINO IN PRED SLOVENSKO MATERJO: SAMO TI ČLANI NAŠEGA ODBORA IMAJO PRAVICO ODLOČEVATI V STVA-REH NEVOJAŠKEGA ZNAČAJA IN ZATO, FANTJE, ČE BI SE POJAVILI DVOMI, OBRNITE SE DO NAS, VAŠIH NAJOŽJIH IN NAJISKRENEJŠIH BRATOV. - JUGOSLOVANSKI ODBOR IZ ITALIJE.

BORBE V JULIJSKI KRAJINI. Zadnja poročila pripovedujejo o velikem prilivu novih prostovoljcev k Osvobodilni vojski, ki prihajajo iz istrskih vasi. Zelo uspešni podvigi so bili doseženi na cesti, ki vodi iz Trsta v Reko, kjer so uporniki zavzeli nekaj močno utrjenih nemških postojank. Pri tej priliki so zajeli tudi nekaj nemških vojakov. Istočasno so uporniki porušili rudarske naprave v rudniku Dupljac. Lokalne borbe okrog Snežnika in Nanosa trajajo dalje. Za Božič je bila zopet pretrgana železniška proga med Rakekom in Postojno. - Tudi na Kočevskem in v bližini Novega mesta uporniki uspešno napredujejo. V teh krajih Nemci niso niti poskušali, da bi podvzeli resnejše akcije proti upornikom. V kočevskih gozdovih je zapadlo mnogo snega in so Nemci zato vsako "čiščenje" opustili.

VPRAŠANJE DRŽAVLJANSTVA. Vprašanje sprejema v državljanstvo Slovencev in Hrvatov iz Julijske Krajine rešujejo pri notranjem ministerstvu in je verjetno, da bo vendarle prišlo do končne rešitve. - Vsi, ki se obračajo na tukajšnje jugoslovansko poslanstvo naj v prošnjah navedejo tudi priporočila znanih Slovencev v Egiptu, da bi bila procedura s poizvedbami krajša.

NOGOMET. Nogometna enajstovrstna naše voje mornarice se je 6.decembra postavila po robu angleški mornarski ekipi. Tudi pri tej priliki so se naši fantje dobro odrezali in zabili Angležem 3:0 luknje. Posebno sta se izkazala igralca Landič Bruno in Breclj Alojz. Izvrsten je bil tudi vratar Brezigar Vladimir. - Pošljite nam ob podobnih prilikah tudi nekaj uspešnih fotografij takih tekem.

EGIPTSKO POLJEDELJSKO MINISTERSTVO vabi vse pripadnike zavezniških oboroženih sil na obisk muzeja Fuada I. (Dokki). Poljedeljski muzej je svojevrstna ustanova, ki kaže razvoj poljedeljstva v Egiptu od časa faraonov pa do današnjega dne. Rastlinstvo, živalstvo in kmečko orodje še izpred

arabske dobe, življenje falaha; vse to je v muzeju prikazano na slikovit in nazorni način. - Muzej lahko dosežete z avtobusom števil. 4 od trga Ismailia in s števil. 6 iz Opernega trga. Odprt je dnevno od 9 do 18 ure. Za vojake je vstop brezplačen.

POPRAVITE: V 7.sonetu "Betlehema" na kraju druge vrste mora stati namesto dvopičja pravilno klicaj; v 10.sonetu v petem verzu pa namesto pomotne besede "kuriji" mora biti "kurirji". Glej "Bazovico" števil. 92 z dne 27.decembra 1943.

ANGLO-ZAVEZNIŠKI VEČERI. YMCA je zadnjo soboto že tretjič priredila socialni večer za zavezniške vojake. Obisk je bil izredno velik. Posebno zanimanje je vzbujala igra - humoreska, ki so jo igrali Amerikanci, Grki, Indijci in Angleži. Gdč. Zofija Vembo je pokazala svojo umetnost in žela polno priznanja. Whilst Jock McCoy je pokazal izvrstno ameriško igro, ki je nekaj novega v Kairu. Tudi indijski ples, ki so ga izvajali indijski vojaki je bil za gledalce nekaj izrednega. Igro je režiral in sploh vodil ves prijetni večer Lt.Budo of the Department of National Service Entertainment. Veselico je zaključil ples, ki je trajal vse do zaključne ure.

V SKLAD "BAZOVICE" SO DAROVALI gg.: Tronkar Andrej P.P. 50.-; S.H. P.Eg.100.-; Kuštrin Marija 100.-; B.F. 50.-; Benko Angel 100.-; Vidmar Matilda 50.-.

ZA BOŽIČNE PRAZNIKE IN NOVO LETO so mi znanci poslali voščila, za kar se jim lepo zahvaljujem! Naj mi oprostite, ker se vsakemu posebej ne morem zahvaliti. - Ivan Učeničkov.

RUSKO-POLJSKE ZADEVE

Letos spomladi se je nemški propagandi posrečilo razplamteti staro sovraštvo med Rusi in Poljaki. Od tega časa dalje so med obema državama prekinjeni diplomatski odnošaji.

Kakor smo že poročali je predsednik Češkoslovaške, dr. Edvard Beneš podpisal v Moskvi prijateljsko pogodbo s Sovjetsko Rusijo. Že nekaj dni po tem je češkoslovaški poslanik v Londonu predložil poljski vladi povabilo, da Poljska pristopi k tej pogodbi. Do sedaj Poljaki še niso odgovorili. G. Eden je vztrajno razgovarjal v teh dneh s poljskim zunanjim ministrom, vendar do sedaj še ni izgledov za poravnavo iz uradne poljske strani. Nasprotno pa so poljski rodoljubi v Ameriki, Veliki Britaniji in v Sovjetski Rusiji razposlali pozive svojim rojakom, da dvignejo svoje glasove za skorajšnjo rešitev sovjetopoljskega spora in za pristop Poljske k podobni pogodbi, kakršno so podpisali Čehi in Slovaki. Poziv so podpisali najodličnejši poljski izobraženci, kulturni javni delavci, umetniki in sploh vsi tisti, ki nekaj pomenijo v poljskem javnem življenju. Izgleda pa, da se je uradnih krogov trdno oprijela nemška propaganda in da bodo napetosti trajale tudi še dalje. Jugoslovani želimo samo, da bi se bratska naroda čim prej in čim boljše sporazumela.

KRATAK PREGLED POSTANKA I RADA

2. ESKADRILE JUGOSLAVENSKOG POMORSKOG VAZDUKOPLOVSTVA

Vijest o prestanku neprijateljstava između Njemačke i Jugoslavije dobilo je Jugoslavensko Pomorsko vazduhoplovstvo, koje se je tada čitavo nalazilo u Boki Kotorskoj, kasno poslije podne 15 aprila 1941 god. Nitko nije vjerovao da je vijest istinita. Svako je mislio da je to varka petokolonaša. Komandir odlazi u Kotor da se sam uvjeri. Ostalo ljudstvo sprema avione za svaku slučajnost. Blizu je ponoć kad se komandir vratio. Vijest je tačna. Naredjenje je da svak ostane na svojim mjestima i čeka dolazak Nijemaca ili Talijana. Nitko to neće. Svak pomišlja samo na bjegstvo i nastavak borbe bilo gdje.

Od aviona, kojim je tada Pomorsko vazduhoplovstvo raspolagalo malo ih je, koji su sigurni da izvrše dulji let po slabom vremenu koje je tada vladalo, a tko zna dokle treba da se ide kada se jednom krene?

16 aprila u samo svitanje svi sposobni avioni, a i poneki koji ne bi smjeli ni da pomisle na takav put, napuštaju Boku Kotorsku pod komandom poručnika bojnog broda I klase V. Petrovića i upućuju se prema jugu.

Vrijeme je rdjavo, ali kao stvoreno za takav podhvat. Gusti, niski oblaci i slaba vidljivost.

Preko Krfa, Patrasa, Salamine (kraj Atene) i Suda Baya avioni stižu nakon sedam dana putovanja u Abukir, kraj Aleksandrije, gdje počinje rad eskadrile Jugoslavenskog Pomorskog vazduhoplovstva.

U Abukir stiglo je devet aviona. Tek nekoliko mjeseci docnije eskadrila je dobivala pomalo ljude iz Jugoslavenskog vazduhoplovstva koji su, koji brodom, koji avionom, stigli na Srednji Istok i tada se nalazili po raznim logorima.

Odmah po dolasku u Aleksandriju eskadrila je po-

čela da se sprema za rad. Kako nije bilo dovoljno mehaničara morali su da zapnu svi od najstarijeg oficira do najmladjeg podoficira da dotjeraju avione u ispravno stanje, a potom i da ih održavaju u tom stanju. 14 dana po dolasku eskadrila je bila spremna i odmah počela sa izvršavanjem zadataka u sastavu jedne engleske grupe.

U godinu dana ova eskadrila je uspješno izvršila preko 500 zadataka samostalno i u saradnji s Britanskom mornaricom. Konvoirala je flotu i trgovačke brodove kao zaštita od napada podmornica. Vršila je svakodnevno izvidjanje nad morem kao i izvidjanje ruta kojim su prolazili trgovački brodovi. Sudjelovala je uspješno u traženjima za posadama aviona koji su se prisilno spustili na more itd. itd.

Za vrijeme svog djelovanja eskadrila je izgubila 3 aviona dok je gubitak u životima bio na sreću malen. Poginuli su na vršenju zadatku narednik pilot Pišjek i narednik radiotelegrafista strelac Petrović Kamenko; a jedan oficir i jedan podoficir su uslijed zadobivenih ozljeda onesposobljeni za letaćku službu.

Nakon godine dana neprekidnog rada i letenja, koje je uvijek izvršavano na puno zadovoljstvo engleskog komandanta grupe kojoj je eskadrila bila dodjeljena i o čemu svjedoče pohvalne naredbe, eskadrila je bila prinudjena da prekine svoj rad, jer su avioni bili potpuno dotrajali i nesposobni za letenje, a prilike su u to doba bile takove da je eskadrila nije mogla da dobije druge.

Danas ti isti hidroaviatičari uspješno rade u jedinicama našeg vazduhoplovstva i onako predano i požrtvovano kao što su radili u zemlji i po dolasku na Srednji Istok.

BODEČA ŽICA

Ko človek takole kot vojak ali radovednež pregleduje sledove krajev in mest, kjer je še mogoče pred tednom ali mesecem divjala bitka, mu je redni spremljevalec na vsakem koraku in ob vsakem vojaškem objektu - bodeča žica. Ko prihajaš in odhajaš iz ujetniških taborišč te pozdravlja, spremlja na vsakem koraku in se tudi od tebe poslavlja - bodeča žica. Bodeča žica je tako tesno povezana z vojnimi dogodki kakor je povezana čutarica z vojakom pešcem.

V burski vojni so bodečo žico prvič uporabljali za zaščito pred sovražnikom. Takrat so tudi prvič rezgetale na bojiščih strojnice. V svetovni vojni je bodeča žica prišla še do večje veljave. Takrat se je pojavil prvi tank, ki je pomenil resnega sovražnika za bodečo žico, toda iznašli so sredstvo in bodeča žica je tudi v tej vojni obdržala svoj pomen.

Izumitelj bodeče žice je Amerikanec Glidden. Svoj izum je patentiral v washingtonskem patentnem uradu l. 1874. Od tega časa dalje se je bodeča žica zelo koristno razširila v poljedelstvu in tudi drugod.

Poseben pomen pa je dobila v modernem bojevanju za napravljanje ovir proti sovražniku. Že v prvi svetovni vojni so porabili ogromne količine bodeče žice. Meseca julija 1913 so proizvajali v Nem-

čiji 200 vagonov bodeče žice tedensko, v avgustu 1915 je proizvodnja poskočila že na 300 vagonov, meseca julija 1916, med bitko na Sommi, pa je znašala proizvodnja bodeče žice tedensko 700 vagonov. Strokovnjaki pravijo, da so Nemci v teku prve svetovne vojne od 1914. do 1918. porabili približno 60.000 vagonov bodeče žice. Nekdo je izračunal, da bi s to količino lahko napravili ograjo okrog vse Jugoslavije, ki bi bila široka 150 metrov.

Uporaba v tej vojni bo verjetno še mnogo večja, čeravno živimo v dobi takozvanih bliskovitih bitk.

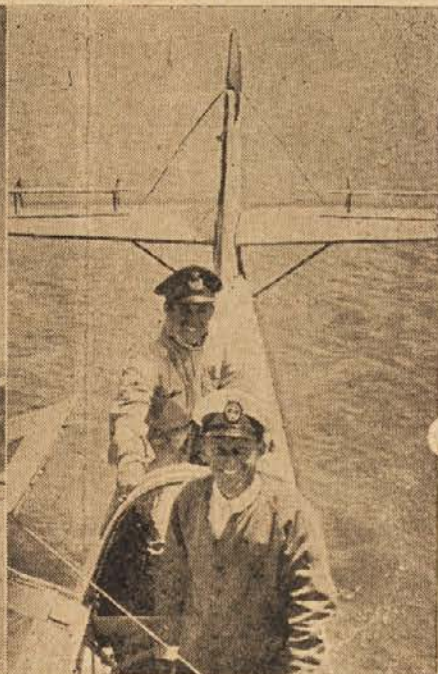
Tehnika za napravo žičnih ovir na bojiščih je danes precej drugačna od one iz prve svetovne vojne. Predvsem so današnje prepreke znatno nižje, zato pa gostejše. V krajih, kjer zapadejo velike količine snega so večkrat vojaki primorani, da spletejo po več preprek drugo na drugo. To napravljajo s pomočjo takozvanih španskih jezdecev, ki jih enostavno polagajo na sneženo plast in ko tudi to sneg pokrije postavijo vrhu nje novega jezdeca.

V puščavskih predelih so se pokazale iste ali pa vsaj podobne težave. Tam sicer ni snega, zato pa viharji zakrivajo žične pregraje s peskom in gotovo je, da je ostalo v zahodni puščavi ogromno žice za vedno pokopane v puščavskem pesku.

NAŠE LETALSTVO V SLIKAH

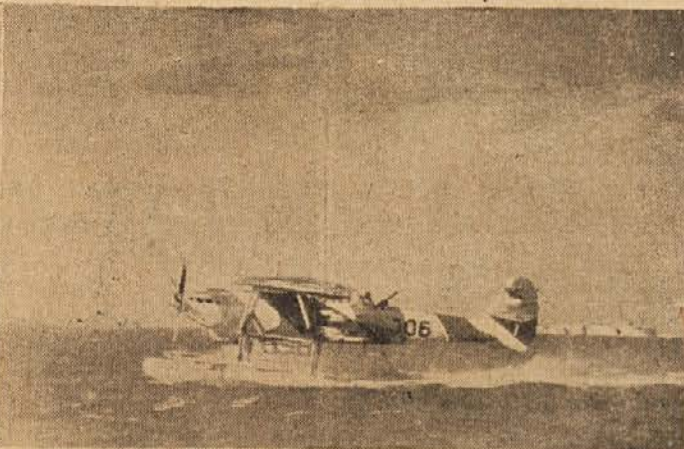
Jugoslovansko vodno letalo tipe "Fairchild"

Ova jugoslovanska pilota na vodnem letalu nekje na Srednjem vzhodu

Juhoslovanski pilot popravlja svoje letalo

Jugoslovansko vodno letalo se vrača s patrolnega leta

Jugoslovanska posadka se vrača v svojo bazo

V bratski slogi plapolata britanska in jugoslovanska zastava nekje na Srednjem vzhodu